

بررسی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال

حمید کاظمی^۱

سید سعید آقائی^۲

علی باصری^۳

[10.22034/ssvs.2023.2883.3105](https://doi.org/10.22034/ssvs.2023.2883.3105)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۴/۱۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۵/۲۳

چکیده

شورش به‌عنوان یکی از پدیده‌های موجود در فوتبال می‌بایستی به‌صورت جدی‌تری دنبال و بررسی گردد. تحقیق حاضر با هدف بررسی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال طراحی و اجرا گردید. پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی، از نظر شیوه گردآوری داده‌ها از نوع آمیخته بود. روش کیفی مورد استفاده در تحقیق حاضر از نوع تحلیل تم بود. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل افراد آگاه به موضوع تحقیق بودند که با توجه به روش نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۱۲ نفر به‌عنوان نمونه تحقیق مشخص شدند. نمونه‌گیری در این تحقیق تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. جامعه آماری در بخش کمی شامل برخی تماشاگران حاضر در فوتبال لیگ برتر ایران بود. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق حاضر از کدگذاری به‌صورت کدگذاری باز، محوری و انتخابی و همچنین روش معادلات ساختاری استفاده شد. کلیه روند تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق حاضر در نرم‌افزار MaxQda، SPSS و PLS انجام شد. ابزار گردآوری اطلاعات در تحقیق حاضر شامل مصاحبه؛ پرسشنامه محقق ساخته بود. مطابق با نتایج مشخص گردید که عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال شامل جنبه‌های نگرشی، شخصیتی و فردی (عوامل شناختی) و همچنین مسائل فرهنگی، محیطی و اجتماعی (عوامل رفتاری) می‌باشد. نتایج نشان داد که در میان عوامل شناسایی شده عامل فرهنگی با میزان تأثیر ۰/۹۱۹ مهم‌ترین عامل مشخص گردید. بنابراین نتایج نشان دهنده این مساله می‌باشند که در جهت کاهش شورش‌های بعد از بازی فوتبال می‌بایستی سیاست‌گذاری جامع در جهت تحول فرهنگی انجام گردد.

کلمات کلیدی: شورش، شناختی، رفتاری، فوتبال

۱- دانشجوی دکتری گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲- استادیار گروه جامعه‌شناسی ورزش، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: seyedsaeidaghaei@gmail.com

۳- استادیار گروه مردم‌شناسی، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مقدمه

پس از مشاهده شورش‌های رخ داده پیش، در حین و پس از اتمام فوتبال، شاید اصلی‌ترین سؤالی که در ذهن بیننده شکل می‌پذرد و وی را درصدد یافتن پاسخ آن قرار می‌دهد این باشد که جرقه شروع این شورش‌های وندالیسم شکل از کجا شروع شده و چه عامل یا عواملی باعث تشدید آن می‌شوند؟ با توجه به مقبولیت روزافزون فوتبال در سطح جهانی و در کشور عزیزمان ایران و حضور پرشور همیشگی طرفداران و هواداران ایرانی برای تشویق و حمایت از تیم‌های باشگاهی و ملی که زبازد جهانیان است و همچنین تغییرات اخیر رخ داده مبنی بر اجازه ورود تماشاچیان زن و مرد در ورزشگاه‌ها، لزوم تدوین مدلی تحقیقی و نظری که بتواند به‌خوبی شورش‌های بعد از بازی فوتبال را بررسی کرده و دید مناسبی را در مورد آن ارائه دهد، بیش‌ازپیش نمایان می‌شود. از طرف دیگر از آنجایی که این شورش‌ها از نظر آسیب‌شناسی اجتماعی - اقتصادی، هزینه‌های سنگینی را متوجه جامعه و در دید بین‌المللی، کشور می‌کند، امید می‌رود که از طریق تدوین مدلی نظری در خصوص شورش‌های بعد از بازی فوتبال دید مناسب و جامعی نسبت به این مقوله در اختیار محققین و دیگر نهادها قرار گرفته تا از آن طریق، مدیریت آن دقیق‌تر و آسان‌تر گردد. مدل مفهومی یا چارچوب مفهومی^۱ یا چارچوب نظری^۲ که اغلب با یک مفهوم و به‌صورت جایگزین هم استفاده می‌شوند در واقع نقشه راه پژوهش هستند که پژوهشگر به کمک آن توضیح می‌دهد که برای پاسخ به پرسش پژوهش، چه چیزهایی را؟ از چه کسانی یا چه منابعی؟ چگونه می‌خواهم بپرسم؟ برای طراحی چنین نقشه‌ای باید مسئله پژوهش و حد و مرز شکاف دانشی در پژوهش به‌دقت چارچوب‌بندی شده باشد؛ پرسش و هدف پژوهش مشخص باشند؛ پژوهشگر تسلط خوبی بر متون، نظریه‌ها و پژوهش‌های مرتبط داشته باشد (ادموند^۳، ۲۰۱۳).

با حرفه‌ای شدن ورزش فوتبال و افزایش هیجانات ناشی از مسابقات آن، به تدریج بر تعداد تماشاگران این رشته ورزشی افزوده شده است، به‌طوری که در برخی مسابقات جمعیت حاضر در استادیوم‌ها به بیش از ۱۰۰ هزار نفر هم می‌رسد. با گذر زمان و با رواج تب فوتبال در جوامع مختلف، حساسیت‌های کاذبی نسبت به این رشته ورزشی شکل گرفته، به‌طوری که به بروز برخی نابهنجاری‌ها و کج رفتاری‌ها در دو گروه ورزشکاران و تماشاگران انجامیده است. اعمالی همچون دوپینگ^۴، شرط بندی^۵، تبانی^۶ و خشونت^۷ از مهم‌ترین انواع کج رفتاری و نابهنجاری‌هایی است که طی سالیان گذشته تا به امروز در میدانی ورزشی

۱ conceptual framework

۲ theoretical framework

۳ Edmonds

۴ Doping

۵ Betting

۶ Collusion

۷ Violence

بررسی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال

رخ داده است (خسروی نژاد، ۱۳۸۸). محقق در این مطالعه بر آن خواهد بود مدلی نظری در خصوص عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال را تدوین نماید.

آریانپورکاشانی (۱۳۷۳) و ندالیسم^۱ و شورش‌های بعد از بازی فوتبال را در لغت به معنای ضدیت با صنعت و آثار فناوری و وحشیگری تعریف می‌کند. در متون جامعه‌شناسی، انحرافات و آسیب‌شناسی اجتماعی، و ندالیسم به دفعات به مفهوم داشتن نوعی روحیه بیمارگونه به کار رفته و مبین تمایل به تخریب آگاهانه، ارادی و خودخواسته اموال، تأسیسات و متعلقات عمومی است. محسنی تبریزی (۱۳۷۹) آن را به مثابه جنایتی خرد و از انواع بزهکاری جوانان می‌داند. مایر و کلینارد^۲، و ندالیسم را تخریب ارادی اموال و متعلقات عمومی به صورتی مداوم و مکرر تعریف می‌کنند. ژانورن^۳ (۱۹۶۳) آن را مرضی نوظهور دانسته که به مثابه معضلی اجتماعی تا نیم قرن پیش مطرح نبوده است. علی‌رغم گستردگی مفهوم واژه و ندالیسم و شورش‌های بعد از بازی فوتبال، در پژوهش حاضر این واژه در معنای محدود آن به کار رفته است و صرفاً به آن دسته از رفتارهای پرخطرانه‌ای اشاره دارد که در حوزه ورزش و در ارتباط با مسابقات ورزشی رخ می‌دهند. برای مثال، می‌توان به حوادثی اشاره کرد که در زمان برگزاری مسابقات فوتبال روی می‌دهد و به تخریب اموال ورزشگاه‌ها، اتوبوس‌های شهری، مترو، باجه‌های تلفن، شیشه‌های بانک‌ها و یا ضرب و جرح در مکان‌های ورزشی و اطراف آن می‌انجامد (خسروی نژاد، ۱۳۸۸). اهمیت شورش در فوتبال سبب گردیده است تا همواره در جستجو راهکارهایی در جهت کاهش میزان آن در میان تماشاگران بود. از طرفی نبود مطالعات جدی در جهت شناسایی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال سبب گردیده است تا امروزه خلا تحقیقاتی در این خصوص وجود داشته باشد. از طرفی خلا تحقیقاتی در این خصوص سبب گردیده است تا امروزه توجه جدی به جنبه‌های شناختی و رفتاری مؤثر بر شورش در فوتبال نگردد. به عبارتی نبود مطالعات جدی و منسجم در خصوص عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال باعث شده است تا توجه علمی و جدی به کنترل پدیده شورش با توجه به وضعیت موجود و شرایط فعلی فوتبال ایران نگردد. با این توجه تحقیق حاضر با هدف بررسی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال؛ سعی در پاسخ به این سوال داشت که عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال چه می‌باشد؟

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

اوباشگری مسئله‌ای اجتماعی و از آشکارترین جلوه‌های خشونت در ورزش و به خصوص در فوتبال است که از دهه ۱۹۶۰ و در رقابت‌های فوتبال انگلستان توجه محققان علوم اجتماعی را به خود جلب

^۱ Vandalism

^۲ Mayer and Clinard

^۳ Janoren

کرد. از ابتدای به وجود آمدن پدیدهٔ اوباشگری تا به امروز، جامعه شناسان و محققان علوم اجتماعی هرگز تعریف واحد و ساده‌ای از آن نکرده‌اند. پیرسون^۱ (۲۰۰۶) اوباشگری فوتبال را اغتشاشاتی می‌داند که هواداران فوتبال به راه می‌اندازند. معمولاً این تعریف شامل فعالیت‌های جنایی است و در بیشتر موارد قبل یا بعد از مسابقه رخ می‌دهد. این رفتارهای اوباشگرایانه گروهی انجام می‌شوند. این گروه‌ها اغلب خودجوش‌اند، هرچند برخی از آن‌ها از پیش برنامه‌ریزی شده‌اند. این گروه‌ها گاه خود را به باشگاه‌ها مرتبط می‌سازند تا برخورد و درگیری ایجاد کنند. بودین، هیت و روبین^۲ (۲۰۰۴)، معتقدند اوباشگری به معنای رفتارهای خشونت‌آمیزی است که با گروهی از هواداران فوتبال، در داخل و خارج استادیوم‌ها بروز می‌کند و بیشتر اوقات افراد جوان مرتکب آن می‌شوند. مارش^۳ و همکاران، اوباشگری در فوتبال را بی‌نظمی و خشونت در مقیاس وسیع تعریف می‌کنند. از نظر آنان این پدیده توده‌های غوغاگری را به ذهن می‌آورد که از فرط هیجان، عنان اختیار از دست داده‌اند. جولیانوتی^۴، درگیری‌های خودانگیخته و خودجوش حاصل از خشونت تماشاگران را که به صورت رقابت‌طلبانه و به خصوص توسط هواداران باشگاه‌های فوتبال صورت می‌گیرند اوباشگری می‌نامند. از دیدگاه اسپایچ^۵ (۲۰۰۵)، نیز اوباشگری فوتبال اساساً شامل رفتارهای پرخاشگرانه و رقابتی بین گروه‌های مدعی هواداری است. با این حال، اوباشگری محدود به این نوع رفتارهای خاص نمی‌شود، چرا که ممکن است شامل پرتاب اشیاء، ستیز با مظاهر دنیای مدرن، حمله به پلیس یا فحاشی نژادی باشد. در مجموع می‌توان گفت اوباشگری به تمامی رفتارهای پرخاشگرانه و خشونت‌آمیز هواداران فوتبال اطلاق می‌شود که قبل و بعد از مسابقات، در داخل و بیرون استادیوم و به صورت جمعی و گروهی بروز می‌یابد. این رفتارها به صورت خودجوش^۶ و خودانگیخته یا در برخی موارد از پیش برنامه‌ریزی^۷ شده‌اند. همچنین، شورش در فوتبال، رفتارهای انحرافی متفاوتی، از فحاشی تماشاگران تا ضرب و جرح و حتی قتل را شامل می‌شود. مروری بر مطالعات انجام‌شده پیرامون موضوع نشان می‌دهد پدیدهٔ شورش و اوباشگری، به ویژه در کشور انگلستان، بررسی شده است. جمعی از محققان دانشگاه لیستر^۸ از جمله جان ویلیامز^۹،

۱ Pearson

۲ Bodin, Heath, and Robben

۳ Marsh

۴ Julianite

۵ Spiege

۶ Spontaneous

۷ pre-programmed

۸ Lister University

۹ John Williams

بررسی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال

اریک دانینگ^۱، پاتریک مورفی^۲ و ایوان وادینگتون^۳، آشوب‌ها، درگیری‌ها و اغتشاشات مرتبط با فوتبال را بررسی کردند. آنان در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که این معضل اجتماعی تحت تأثیر عواملی چون عصیانگری جوانان^۴، بیکاری^۵، پرخاشجویی مردان^۶، خطاهای بازی و داوری^۷، مشروب‌خواری^۸ و دودستگی‌های اجتماعی^۹ است. کلیفورد استوت^{۱۰} و جف پیرسون^{۱۱} (۲۰۰۵)، از محققان دانشگاه لیورپول انگلستان^{۱۲}، در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسیدند که رفتار پلیس در قبال تماشاگران، در بروز اوباشگری فوتبال نقش بسیار مهم و تعیین‌کننده‌ای دارد، زیرا هم هواداران را از صحنه آشوب و درگیری دور می‌کند و هم محرک آنان است. در واقع، این دو محقق، فراتر از هر متغیر و عامل دیگری، به نقش پلیس در شکل‌گیری و بروز رفتارهای خشونت‌آمیز هواداران فوتبال توجه کرده‌اند.

همان‌گونه که از مطالعات انجام‌شده در مورد هیجانان نیز مشخص است، هیجان به مثابه اسبی افسار گسیخته نمی‌باشد که همواره لجام پاره کرده و خودبه‌خود به غلبان بیافتد بلکه به راحتی از طریق عملکردی اصولی- تربیتی می‌توان از آن به نحو احسن استفاده کرده و بهره برد، اهمیت تحقیق در مورد شورش‌های بعد از بازی فوتبال نیز در آن است که بیش‌ازپیش با این مقوله آشنا شده و راهکارهای زیربنایی و عملی مدیریت آن بر ما آشکار می‌گردد. پرخاشگری^{۱۳} و خشونت^{۱۴} به هم مرتبط هستند، اما وضعیت‌های متفاوتی را به وجود می‌آورند، پرخاشگری در عرصه فعالیت‌های ورزشی به شکل ابزاری و بازتابی یا کلامی و فیزیکی تجلی می‌یابد و از سوی افراد حاضر و شرکت‌کننده در رویدادهای ورزشی در قبال سایر بازیکنان، تماشاگران، مربیان، مقامات ورزشی، عامه مردم صورت می‌گیرد (ژانورن، ۱۹۸۹). ارونسون^{۱۵} با تمایز بین دو نوع پرخاشگری، یعنی پرخاشگری ابزاری^{۱۶} و بازتابی یا عاطفی^{۱۷}، امکان وقوع هر دو را در عرصه

-
- ۱ Eric Duning
  - ۲ Patrick Murphy
  - ۳ Ivan Waddington
  - ۴ Youth rebellion
  - ۵ unemployment
  - ۶ men's aggressiveness
  - ۷ play and judgment mistakes
  - ۸ Drinking
  - ۹ social divorce
  - ۱۰ Clifford Stoot
  - ۱۱ Jeff Pearson
  - ۱۲ University of Liverpool England
  - ۱۳ Aggression
  - ۱۴ Violence
  - ۱۵ Orsonson
  - ۱۶ Instrumental aggression
  - ۱۷ Reflexive or emotional aggression

متذکر می‌شود (ارونسون، ۱۹۹۱). پرخاشگری بازتابی با هدف آسیب فیزیکی یا روانی انجام می‌شود. هدف از این نوع پرخاشگری که احساسی بوده، آسیب‌رسانی است (وینگینس^۱، ۱۹۹۴). در پرخاشگری ابزاری، ضرب و جرح و ایجاد درد و رنج، ابزاری برای دستیابی به هدفی است که شکل محسوس آن می‌تواند، دستیابی به هدف‌های گوناگونی مانند پاداش مادی، پیروزی، افتخار یا تحسین باشد. این نوع پرخاشگری خشونت غیراحساسی و هدف آن انجام وظیفه است. ویلیامز^۲ و همکارانش در دانشگاه لیستر، با اشاره به فرضی و خیالی بودن تقسیم‌بندی‌های انجام‌شده در مورد انواع خشونت و پرخاشگری حالت‌های گوناگون آن‌ها را رفتارهایی می‌دانند که بازتاب آمیزه‌ای از فکر و احساس هستند و هرگز در آن‌ها هیچ نوع خشونت به صورت خالص یافت نمی‌شود (ویلیامز، ۲۰۰۱). بنابراین هرگاه طرفداران تیمی با هدف تضعیف روحیه بازیکنان تیم حریف بخواهند، زمینه‌ای برای پیروزی تیم خود ایجاد کنند، شعارهایی تحقیرآمیز می‌دهند یا به اصطلاح به پرخاشگری ابزاری مبادرت می‌ورزند. ما اگر طرفداران، اشیایی به سوی بازیکنان تیم حریف پرتاب یا نزاع فیزیکی کنند، آنگاه گفته می‌شود، مرتکب خشونت فیزیکی شده‌اند. حال اگر طرفداران یک تیم، اتفاقی خلاف میلشان، مانند خطای بازیکن تیم حریف روی بازیکن تیم محبوبشان یا تصمیم‌گیری داور به زبان تیم موردعلاقه روی دهد و رفتار یا اعمال پرخاشجویانه و خشونت‌آمیز از خود بروز دهند، آنگاه مرتکب پرخاشگری بازتابی شده‌اند، این نوع پرخاشگری نیز می‌تواند کلامی یا فیزیکی باشد (صدیق سروستانی، ۱۳۸۱). هیجان مطلوب و خشونت اصلاح‌پذیر است. هیجان در فوتبال بعضاً به شکل سنتی شیپور زدن و به همراه دم دادن جمعی و یا کف زدن و گاه پای کوبی جمعی نشاط‌انگیز می‌گردد. درحالی‌که این شیوه‌های ابراز خشونت بیشتر حالت انتقام‌جویی^۳، به هم ریزی^۴ و خراب‌کاری^۵ به خود می‌گیرد. علل بروز هیجان با زمینه فطری^۶ که در جوانان وجود دارد، شور و شوق درونی جوانان است؛ اما علل بروز خشونت در فوتبال به دلیل عدم هماهنگی مطلوب در میدان مسابقه و برآورده نشدن تمایل جمعی برای ملاحظه یک مسابقه مطلوب و دل‌نشین پیش می‌آید که آزمون دخالت کم سن و سالی جوانان، بی‌کاری و کم‌سوادی تماشاگران و یا محدودیت خدمات، ملاحظه عدم هماهنگی در میدان مسابقه برای ابراز خشونت (قشرهای مختلف تماشاگر و برگزارکننده) فوتبال ضروری است. درهرحال این خشونت مطلوب جامعه ورزشی نبوده است و اصلاح آن گامی به سوی توسعه خواهد بود. پیامدهای هیجان در فوتبال جز در موارد استثنایی غالباً مطلوب است. لکن پیامدهای خشونت در فوتبال نامطلوب و ناخوشایند است (جهانفر، ۱۳۸۱).

۱ Wingings

۲ Williams

۳ Revenge

۴ Harmonize the order

۵ Ruin

۶ Excitement with inferior ground

بررسی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال

اسپایچ^۱ (۲۰۰۶) از دانشگاه آمستردام هلند^۲، به این نتیجه رسید که اوباشگری و رفتارهای وندالیستیک تماشاگران فوتبال تحت تأثیر شش عامل اصلی شکل می‌گیرد، از جمله هیجان‌زدگی و برانگیختگی هیجانی خوشایند^۳، ایجاد هویت مردانه و خشن^۴، هویت‌یابی‌های منطقه‌ای و محلی^۵، مدیریت فردی و جمعی شهرت^۶، ایجاد احساس همبستگی و تعلق^۷ و قدرت و خودمختاری^۸. تیلور^۹ (۱۹۸۷) اوباشگری در ورزش فوتبال را پدیده‌ای جدید می‌داند که جوانان بیکار قشر تحتانی طبقه کارگر بدان مبادرت می‌ورزند. به اعتقاد وی اوباشگری و رفتارهای خشونت‌آمیز هواداران فوتبال نشأت گرفته از عامل جهانی شدن و تجاری شدن ورزش فوتبال در عصر جدید است، زیرا با تجاری شدن فوتبال، هواداران سستی آن که از طبقه کارگر بودند و رابطه نزدیکی با باشگاه داشتند و از قدرت اعمال نفوذ در آن نیز برخوردار بودند، احساس می‌کنند دیگر تعلقی به فوتبال ندارند. در نتیجه اوباشگری در فوتبال و خشونت‌های معطوف به ویرانگری، نوعی واکنش برای احیای دموکراسی مشارکتی و نفوذی گذشته آنان است. کوراکیس^{۱۰} (۲۰۰۴) از محققان دانشگاه آتن، به این نتیجه رسید که اکثر هواداران خشونت طلب یونان مجرد و به‌طور میانگین ۲۰ سال سن دارند. بسیاری از آن‌ها پایگاه اقتصادی-اجتماعی پایینی دارند و طبق آمار موجود بیشتر در خانواده‌های از هم گسیخته پرورش یافته‌اند و مشکلات تحصیلی عدیده‌ای دارند. همچنین، به لحاظ شغلی نیز درصد بالایی از آن‌ها بیکارند. به اعتقاد کوراکیس نگرش منفی به هواداران تیم رقیب، اشتباهات داوری، نگرش تحریک برانگیز پلیس به تماشاگران، تحریکات روزنامه نگاران ورزشی و کسب شهرت و اعتبار از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر خشونت‌گرایی هواداران تیم‌های ورزشی است. تننباوم و سینگر^{۱۱} (۱۹۹۷) به این نتیجه رسیدند که تولیدات رسانه‌ای، جنجال‌سازی مطبوعات، رفتار ناشایست بازیکنان و مربیان تیم‌های ورزشی و عکس‌العمل خشونت‌آمیز پلیس از مهم‌ترین عوامل بروز رفتارهای وندالیستیک و اوباشگرانه در تماشاگران مسابقات ورزشی است. رحمتی (۱۳۸۲) به این نتیجه رسید که نتیجه مسابقه فوتبال و حرکات خشونت‌آمیز بازیکنان در جریان بازی مهم‌ترین عوامل بروز پرخاشگری کلامی است. وی همچنین نشان داد متغیرهای سن، میزان کنترل و نظارت خانواده و پایگاه اقتصادی-اجتماعی بر گرایش طرفداران تیم‌های فوتبال به رفتار

۱ Spiege

۲ University of Amsterdam Netherlands

۳ Excitement and pleasant excitement

۴ Creating a masculine and violent identity

۵ Regional and local identification

۶ Individual and collective management of reputation

۷ Create a sense of solidarity and belonging

۸ Power and autonomy

۹ Taylor

۱۰ Kurakis

۱۱ Tennenbaum and Singer

پرخاش‌جویانه و خشونت‌آمیز تأثیری منفی دارند. نتایج مطالعه وی نشان می‌دهد که متغیرهای سابقه دعوا و نزاع، تنش و ناکامی در فعالیتهای تحصیلی و آموزشی، مصرف سیگار، سابقه تنش در محیط خانواده، سابقه رفتار مجرمانه، داشتن دوستان و هم‌سالان دارای سابقه کیفری و جنایی، عزیمت جمعی و گروهی به ورزشگاه و ناسازگاری انتظارات ارزشی و راه‌های تحقق آن‌ها بر ارتکاب رفتارهای پرخاش‌جویانه و خشونت‌آمیز هواداران تیم‌های استقلال و پرسپولیس تأثیر مستقیمی دارند. عنبری (۱۳۸۱) به این نتیجه رسید که مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر خشونت تماشاگران فوتبال به ترتیب عبارت‌اند از احساسی بودن رفتار، تیم‌گرایی، جماعت بودن تماشاگران، کینه‌توزی و سن که با توجه به ویژگی‌های تماشاگران و فضای حاکم برکنش‌های آنان در ورزشگاه، عوامل مؤثر بر خشونت بیشتر در ارتباط مستقیم با خود تماشاگراند. ذوالاکتاف (۱۳۸۳) بر مبنای دو تحقیق جداگانه نتیجه می‌گیرد که رفتارهای وندالیستی و اوباشگراییانه تحت تأثیر عوامل مختلفی است. از جمله واکنش در مقابل بسته بودن فضای سیاسی و فقدان آزادی‌های اجتماعی، تضعیف روحیه ملی‌گرایی، عکس‌العمل به تحریک نیروهای انتظامی و امنیتی، نبود برنامه‌های فراغتی مناسب برای جوانان و تحریک رسانه‌های ضد انقلاب. محسنی تبریزی (۱۳۷۴) در تحقیقی پیرامون وندالیسم در شهر تهران به این نتایج دست‌یافت: وندال‌های تحت مطالعه از حیث پایگاه اجتماعی - اقتصادی والدین، گروه سنی، جنسیت، وضعیت مهاجرت، وضعیت آموزشی، مطلوبیت شرایط خانوادگی، تجارب نخستین دوران کودکی، نحوه سرپرستی عاطفی، سیستم پاداش و مجازات، خلق و خو، انتظارات و موضع‌گیری و رفتار با نوجوانان و جوانان غیروندال متفاوت‌ند. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد احساس نابهنجاری، اجحاف و اختلال در روابط و شرایط خانوادگی و آموزشی بر رضایت فرد از زندگی تأثیر دارند و متقابلاً احساس انتقام‌جویی و در نهایت گرایش به خشونت و وندالیسم را در فرد تقویت می‌کنند.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی، از نظر شیوه گردآوری داده‌ها از نوع آمیخته بود. روش کیفی مورد استفاده در تحقیق حاضر از نوع تحلیل تم بود. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل افراد آگاه به موضوع تحقیق بودند که با توجه به روش نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۱۲ نفر به‌عنوان نمونه تحقیق مشخص شدند. نمونه‌گیری در این تحقیق تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. معیار ورود نمونه‌ها به تحقیق شامل آگاهی به موضوع تحقیق، برخورداری از پژوهش‌های انجام شده این حوزه و وجود برخی سوابق اجرایی در خصوص موضوع تحقیق بود.

جامعه آماری در بخش کمی شامل برخی تماشاگران حاضر در فوتبال لیگ برتر ایران بود. با توجه به اینکه تعداد این افراد به‌صورت کاملاً معینی مشخص نمی‌باشد، برحسب انتخاب نمونه در شرایط نامشخص بودن حجم جامعه، تعداد ۲۸۴ نفر به‌عنوان نمونه تحقیق مشخص شدند. درنهایت پس از پخش و جمع‌آوری

بررسی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال

پرسشنامه‌های تحقیق تعداد ۳۷۱ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق حاضر از کدگذاری به صورت کدگذاری باز، محوری و انتخابی و همچنین روش معادلات ساختاری استفاده شد. کلیه روند تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق حاضر در نرم‌افزار MaxQda، SPSS و PLS انجام شد. ابزار گردآوری اطلاعات در تحقیق حاضر شامل مصاحبه؛ پرسشنامه محقق ساخته بود. ابزار گردآوری اطلاعات در تحقیق حاضر شامل مصاحبه نیمه ساختاریافته و پرسشنامه محقق ساخته بود. مصاحبه استفاده شده در این تحقیق از نوع مصاحبه نیمه ساختار یافته بود. مصاحبه نیمه ساختاریافته یکی از معمول-ترین انواع مصاحبه است که در تحقیقات کیفی اجتماعی مورد استفاده واقع می‌شود. این مصاحبه بین دو حد نهایی ساختاریافته و بدون ساختار قرار می‌گیرد که گاهی به آن مصاحبه عمیق هم می‌گویند که در آن از تمام پاسخگوها سؤال‌های مشابهی پرسیده می‌شود، اما آن‌ها آزادند که پاسخ خود را به هر طریقی که مایل اند ارائه دهند، در این مورد مسئولیت رمزگردانی پاسخ‌ها و طبقه‌بندی آن‌ها بر عهده پژوهشگر است. خروجی مصاحبه‌های تحقیق منجر به شکل‌گیری پرسشنامه محقق ساخته‌ای در ۳۱ گویه بود.

یافته‌های پژوهش

به منظور بررسی شناسایی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال از روش کیفی و انجام مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته استفاده شد. جدول شماره ۱ بررسی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال را نشان می‌دهد.

جدول ۱. بررسی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال

عوامل	گویه‌ها
عوامل شناختی	• عدم نگرش مطلوب به ورزش فوتبال
	• نگرش مثبت به شورش در فوتبال
	• جنبه‌های نگرشی جذابیت شورش در ذهن برخی تماشاگران
	• تصورات نامطلوب برخی تماشاگران از شورش
جنبه‌های شخصیتی	• شخصیت تنش‌گرا تماشاگران
	• احساسات منفی موجود در تماشاگران
	• استرس بالای تماشاگران
جنبه‌های فردی	• اضطراب بالای تماشاگران
	• وجود مشکلات مالی

•	عدم کنترل هوش هیجانی در میان تماشاگران	
•	فشار روانی به تماشاگران	
•	عدم تحلیل مناسب از سوی تماشاگران	
•	عدم وجود تمرکز ذهنی در میان تماشاگران	
•	عواطف سرکوب شده تماشاگران	
•	انگیزش بالای تماشاگران برای شورش	
•	نبود فرهنگ سازی مناسب در فوتبال	
•	عدم توجه به پیشران های فرهنگ در فوتبال	
•	عدم آموزش های فرهنگی در ورزش فوتبال	
•	عدم وجود مفروضات فرهنگی در ورزش	مسائل فرهنگی
•	عدم وجود ارزش های عینی در فوتبال	
•	نبود آموزش مهارت های خودکنترلی تماشاگران در حوزه مدیریت شورش	
•	محیط پرتنش در فوتبال	
•	نبود محیط آرام بخش در فوتبال	
•	عدم توجه به زیبا سازی محیط پیرامون	مسائل محیطی
•	بروز اشتباهات داوری	
•	عدم نظارت مناسب و مطلوب در فوتبال	
•	همراهی با گروه های آشوب گر	
•	نفوذ گروه های اجتماعی در تصمیم گیری های فردی	
•	ضعف در مهارت اجتماعی برخی تماشاگران	مسائل اجتماعی
•	فقدان هنجارهای اجتماعی در فوتبال	
•	هماهنگی اجتماعی در میان تماشاگران	
	جهت انجام شورش	

عوامل رفتاری

بررسی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال

نتایج نشان داد که در مجموع ۳۱ گویه به‌عنوان عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال مشخص گردید. به‌منظور بررسی روابط میان متغیرهای تحقیق از روش معادلات ساختاری استفاده گردید. جهت شناسایی توزیع داده‌های پژوهش حاضر از محاسبه کشیدگی و چولگی استفاده شد. با توجه به نتایج این شاخص‌ها مشخص گردید که داده‌های پژوهش حاضر از توزیع غیرطبیعی برخوردار بودند. با توجه به غیرطبیعی بودن توزیع داده‌های پژوهش جهت انجام روش معادلات ساختاری از نرم-افزارهای واریانس محور استفاده گردید.

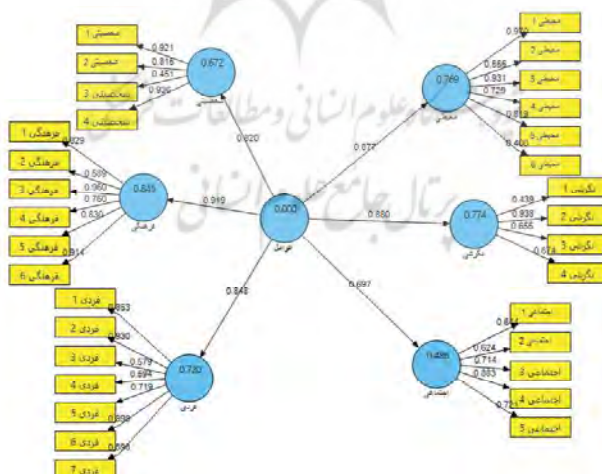
جدول شماره ۲ بارعاملی و ضرایب تی گویه های بخش کمی را نشان می دهد.

جدول ۲. بارعاملی و ضرایب تی گویه های بخش کمی

ضرایب تی	بار عاملی	هر یک از گویه های زیر چه میزان تاثیر بر انجام شورش از سوی تماشاگران دارد؟	
۲/۷۱۶	۰/۴۳۹	عدم نگرش مطلوب به ورزش فوتبال	جنبه های نگرشی
۵/۸۳۷	۰/۹۳۸	نگرش مثبت به شورش در فوتبال	
۴/۹۱۴	۰/۶۵۵	جذابیت شورش در ذهن برخی تماشاگران	
۵/۲۸۳	۰/۶۷۴	تصورات نامطلوب برخی تماشاگران از شورش	
۱۱/۹۴۹	۰/۹۲۱	شخصیت تنش گرا تماشاگران	جنبه های شخصیتی
۶/۰۰۲	۰/۸۱۵	احساسات منفی موجود در تماشاگران	
۲/۹۶۷	۰/۴۵۱	استرس بالای تماشاگران	
۱۲/۰۵۳	۰/۹۳۶	اضطراب بالای تماشاگران	
۶/۸۸۰	۰/۸۵۳	وجود مشکلات مالی	جنبه های فردی
۸/۷۸۰	۰/۹۳۰	عدم کنترل هوش هیجانی در میان تماشاگران	
۴/۷۹۰	۰/۵۷۹	فشار روانی به تماشاگران	
۵/۸۲۲	۰/۵۹۴	عدم تحلیل مناسب از سوی تماشاگران	
۵/۴۸۱	۰/۷۱۹	عدم وجود تمرکز ذهنی در میان تماشاگران	
۶/۲۶۵	۰/۸۹۸	عواطف سرکوب شده تماشاگران	
۵/۸۷۶	۰/۵۹۸	انگیزش بالای تماشاگران برای شورش	
۶/۱۳۰	۰/۸۲۹	نبود فرهنگ سازی مناسب در فوتبال	
۵/۰۹۴	۰/۵۸۹	عدم توجه به پیشران های فرهنگ در فوتبال	مسائل فرهنگی
۶/۵۵۴	۰/۹۶۰	عدم آموزش های فرهنگی در ورزش فوتبال	

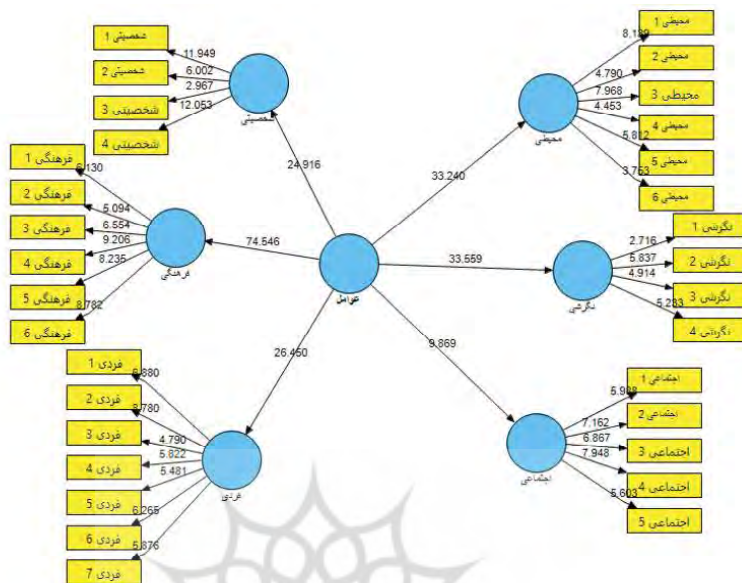
۹/۲۰۶	۰/۷۶۰	عدم وجود مفروضات فرهنگی در ورزش	
۸/۲۳۵	۰/۸۳۰	عدم وجود ارزش های عینی در فوتبال	
۸/۷۸۲	۰/۹۱۴	نبود آموزش مهارت های خودکنترلی تماشاگران در حوزه مدیریت شورش	
۸/۱۸۹	۰/۹۷۰	محیط پرتنش در فوتبال	مسائل محیطی
۴/۷۹۰	۰/۵۵۵	نبود محیط آرامبخش در فوتبال	
۷/۹۶۸	۰/۹۳۱	عدم توجه به زیباسازی محیط پیرامون	
۴/۴۵۳	۰/۷۲۹	بروز اشتباهات داوری	
۵/۸۱۲	۰/۸۱۹	عدم نظارت مناسب و مطلوب در فوتبال	
۵/۹۹۸	۰/۶۴۴	همراهی با گروه های آشوب گر	مسائل اجتماعی
۷/۱۶۲	۰/۶۲۴	نفوذ گروه های اجتماعی در تصمیم گیری های فردی	
۶/۸۶۷	۰/۷۱۴	ضعف در مهارت اجتماعی برخی تماشاگران	
۷/۹۴۸	۰/۸۸۳	فقدان هنجارهای اجتماعی در فوتبال	
۵/۶۰۳	۰/۷۲۱	هماهنگی اجتماعی در میان تماشاگران جهت انجام شورش	

شکل شماره ۱ و ۲ مدل پژوهش در حالت بار عاملی و ضرایب تی را به نمایش گذاشته است.

شکل ۱. مدل پژوهش در حالت بار عاملی

بررسی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال

شکل ۲. مدل پژوهش در حالت ضرایب تی

جدول شماره ۳ خلاصه مدل پژوهش را به نمایش گذاشته است.

جدول ۳. خلاصه مدل پژوهش

عوامل	تأثیر تی	تی	سطح معناداری
نگرشی	۰/۸۱۰	۳۳/۵۵۹	۰/۰۰۱
شخصیتی	۰/۸۲۰	۲۴/۹۱۶	۰/۰۰۱
فردی	۰/۸۴۸	۲۶/۴۵۰	۰/۰۰۱
فرهنگی	۰/۹۱۹	۷۴/۵۴۶	۰/۰۰۱
محیطی	۰/۸۷۷	۳۳/۲۴۰	۰/۰۰۱
اجتماعی	۰/۶۹۷	۹/۸۶۹	۰/۰۰۱

مطابق با نتایج مدل پژوهش مشخص گردید که با توجه به میزان تی روابط مشخص گردید که تمامی عوامل حضور معناداری در مدل تحقیق داشتند که در این بین تأثیرگذاری عوامل فرهنگی بیشتر از سایر عوامل بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال دارد. به منظور بررسی برازش مدل پژوهش از شاخص‌های منتخب استفاده گردید. جدول شماره ۴ نتایج مربوط به شاخص‌های برازش مدل پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۴. شاخص‌های برازش

وضعیت	معیار	اجتماعی	محیطی	فرهنگی	فردی	شخصیتی	نگرشی
آلفای کرونباخ	مطلوب	بالاتر از ۰/۷	۰/۸۴	۰/۸۶	۰/۸۷	۰/۸۱	۰/۸۵
پایایی ترکیبی	مطلوب	بالاتر از ۰/۷	۰/۸۷	۰/۸۸	۰/۸۹	۰/۸۵	۰/۹۱
میانگین واریانس	مطلوب	بالاتر از ۰/۴	۰/۵۳	۰/۴۷	۰/۵۲	۰/۵۶	۰/۴۸
استخراجی							
ضریب تعیین	مطلوب	۰/۳۳=متوسط	۰/۴۸	۰/۷۶	۰/۸۴	۰/۷۲	۰/۶۷
		۰/۱۹=ضعیف					
		۰/۶۷=قوی					

جدول ۵ نتایج مربوط به شاخص برازش کلی مدل^۱ را نشان می‌دهد.

جدول ۵. شاخص GOF

GOF	R ^۲	مقادیر اشتراکی	متغیر
۰/۶۲	۰/۷۷	۰/۵۱	نگرشی
۰/۵۶	۰/۶۷	۰/۴۸	شخصیتی
۰/۶۳	۰/۷۲	۰/۵۶	فردی
۰/۶۶	۰/۸۴	۰/۵۲	فرهنگی
۰/۵۹	۰/۷۶	۰/۴۷	محیطی
۰/۵۰	۰/۴۸	۰/۵۳	اجتماعی

با توجه به اینکه میزان مطلوب شاخص GOF بالاتر از ۰/۳۶ می‌باشد، می‌توان چنین اعلام داشت که میزان این شاخص در عوامل موجود در وضعیت مطلوبی قرار دارد. با توجه به نتایج مربوط به شاخص برازش مدل، مشخص گردید که مدل پژوهش در تمامی شاخص‌ها از برازش مناسبی برخوردار می‌باشد.

۱ - GOF

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه ورزش از ضروری‌ترین نیازها و اساسی‌ترین نهادهای جوامع بشری است. اهمیت ورزش و همچنین برخی پدیده‌های اجتماعی مخرب در آن از جمله شورش سبب گردیده است تا امروزه مطالعات بین رشته‌ای در حوزه ورزش مهم تلقی گردد. این مساله سبب گردیده است تا تحقیق حاضر با هدف بررسی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال طراحی و اجرا گردد. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال شامل جنبه‌های نگرشی، شخصیتی و فردی (عوامل شناختی) و همچنین مسائل فرهنگی، محیطی و اجتماعی (عوامل رفتاری) می‌باشد. به عبارتی جنبه‌های نگرشی، شخصیتی و فردی (عوامل شناختی) و همچنین مسائل فرهنگی، محیطی و اجتماعی (عوامل رفتاری) منجر به ایجاد بستری جهت شکل‌گیری شورش در فوتبال گردد. در تحقیقات مختلفی به این مساله اشاره شده است. سید باقری (۱۳۹۶) نشان دادند که مسائل فرهنگی و محیطی می‌تواند زمینه بروز شورش در فوتبال را فراهم نماید. سانتراک (۲۰۰۵) و مارشال ریو (۲۰۰۸) نیز مشخص نمودند که نبود سیاست‌گذاری در حوزه‌های نگرشی و رفتاری باعث شده است تا شورش در میان تماشاگران امری عادی باشد. به نظر می‌رسد اهمیت شورش در فوتبال و وجود عوامل مختلفی در جهت ایجاد این پدیده سبب گردیده است تا در جهت کنترل آن می‌بایستی به جنبه‌های مختلفی شامل جنبه‌های نگرشی، شخصیتی و فردی (عوامل شناختی) و همچنین مسائل فرهنگی، محیطی و اجتماعی (عوامل رفتاری) توجه داشت. از طرفی این مساله بازگوکننده این مهم می‌باشد که در جهت کاهش میزان شورش در فوتبال می‌بایستی سیاست‌گذاری چند بعدی و توجه به تمامی جنبه‌های از جمله نگرشی، شخصیتی و فردی (عوامل شناختی) و همچنین مسائل فرهنگی، محیطی و اجتماعی (عوامل رفتاری) انجام گردد.

فوتبال و ورزش حرفه‌ای که می‌تواند صحنه‌ای باشد برای تبدیل رقابت‌های سازمان‌یافته‌ی اجتماعی به مبارزات بدون خشونت، خودگاه و بی‌گاه دست‌خوش خشونت و درگیری‌های پر دامنه می‌شود. در پژوهش حاضر به دنبال آن هستیم تا مدلی نظری در خصوص شورش‌های بعد از بازی فوتبال را ارائه دهیم چرا که این خشونت‌ها به‌عنوان مهم‌ترین رفتار هیجان منفی تماشاگران فوتبال دسته‌بندی می‌شوند؛ هیجان نوعی انگیزتگی ذهن یا احساسات است. شادی، نفرت، عشق، ترس، اضطراب، افسردگی و اندوه همه نوعی هیجان است. به زبان ساده هیجان یا رفتار هیجانی نوعی حرکت، واکنش، طرز برخورد فیزیکی یا روانی نسبت به محرک‌های خارجی از جمله رفتارهای دیگران و یا هر نوع تحریک محیطی دیگر است. واکنش‌های فیزیکی هیجان به‌صورت تغییر در ضربان قلب، سرعت تنفس، عرق کردن، سرخ شدن چهره یا رنگ‌پریدگی، لرزش و امثال آن نمود پیدا می‌کند (فتیحی، ۱۳۸۶)، هیجان‌ها، احساسی و یا عاطف‌های اند

که سه جزء انگیزندگی فیزیولوژیک، تجربه‌های هشیارانه و بروز رفتاری دارند (ساتراک^۱، ۲۰۰۵)، هیجان‌ها پدیده‌های احساسی، انگیزندگی، هدفمند و کم دوام‌اند که به ما کمک می‌کنند با فرصت‌ها و چالش‌هایی که هنگام رویدادهای مهم زندگی مواجه می‌شویم سازگار شویم (مارشال ریو^۲، ۲۰۰۸). واکنش‌های روانی به‌صورت لذت، خوشی و شادی و نشاط و یا خشم و ترس، اضطراب و اندوه و افسردگی و نظائر آن بروز می‌کند. به‌طورکلی هیجان‌ها دو حالت اصلی دارند، یا به‌صورت لذت ظاهر می‌شوند، یا به‌صورت انگیزندگی. حالت لذت دو بعد دارد: بعد خوشایند و بعد ناخوشایند. حالت انگیزندگی هم دو بعد دارد: بعد انگیزندگی و بعد آرامش (سید باقری، ۱۳۹۶)، همیشه پیشگیری بهتر از درمان است. همچنین با توجه به نتایج تحقیق حاضر؛ مشخص گردید که عامل فرهنگی مهمترین عامل در جهت بروز شورش تماشاگران در فوتبال می‌باشد. نتایج تحقیق حاضر در این خصوص با نتایج تحقیقات ژانورن (۱۹۸۹)، ارونسون (۱۹۹۱)، ویلیامز (۲۰۰۱) و صدیق سروسستانی (۱۳۸۱) همسو می‌باشد. به نظر می‌رسد نبود فرهنگ سازی در خصوص تماشاگران در فوتبال و همچنین عدم وجود سیاست گذاری های فرهنگی در این خصوص سبب گردیده است تا این عامل به عنوان یک عامل مهم در جهت بروز شورش در فوتبال باشد. به عبارتی نبود فعالیت های جدی در حوزه فرهنگ و همچنین وجود ابهامات اساسی در این حوزه سبب گردیده است تا مشکلات فرهنگی ایجاد شده در میان برخی گروه های تماشاگران؛ بستر جدی در جهت ایجاد شورش در فوتبال را فراهم نماید. از طرفی تماشاگران در مسابقه فوتبال قضاوت عادلانه داور را با حساسیت دنبال می‌کنند و اگر بی‌عدالتی ببینند برآشفته شده واکنش نشان می‌دهند. گاه ممکن است یک داور با دمیدن در سوت خود و اعلام یک پنالتی نادرست باعث شود نتیجه بازی کاملاً تغییر کند و تیمی به‌ناحق بازی برده را با شکست تعویض نماید. پس‌ازآن در یک چشم بر هم زدن و با اعتراض بازیکنان تیم مغبون، جنگ و جدال میان دو تیم درگرفته و با دخالت تنی چند از تماشاگران، به‌یک‌باره جو آرام ورزشگاه به صحنه‌ای پرآشوب مانند میدان جنگ تبدیل شود. از طرفی دیگر نمی‌توان همه‌چیز را به گردن داوری انداخت و باید شرایط و حساسیت کار داوران را نیز در نظر گرفت. به نظر می‌رسد اهمیت شورش در فوتبال سبب گردیده است تا در مسیر توسعه و گسترش این مسئله در حوزه فوتبال؛ سبب گردیده است تا عوامل مختلفی در این خصوص درگیر باشد. با توجه به نتایج تحقیق حاضر پیشنهاد می‌گردد تا با پیشران های فرهنگ در فوتبال به همراه ایجاد آموزش ها در این حوزه؛ زمینه جهت کنترل شورش تماشاگران در فوتبال را فراهم نمود. همچنین با توجه به نتایج تحقیق حاضر پیشنهاد می‌گردد تا عدم توجه به زیباسازی محیط پیرامون و استفاده از فضای سبز در محیط های تردد تماشاگران؛ جنبه های روانشناختی جهت کنترل شورش تماشاگران در فوتبال را فراهم نمود. با توجه به نتایج تحقیق حاضر پیشنهاد می‌گردد تا با ایجاد آموزش مهارت های خودکنترلی

^۱ Centraac

^۲ Marshal Rio

بررسی عوامل شناختی-رفتاری مؤثر بر شورش‌های بعد از بازی فوتبال

تماشاگران در حوزه مدیریت شورش؛ زمینه جهت کنترل شورش تماشاگران در فوتبال را فراهم نمود. همچنین پیشنهاد می‌گردد تا با کاهش نفوذ گروه‌های اجتماعی در تصمیم‌گیری‌های فردی به واسطه ایجاد همجاری‌های اجتماعی در فوتبال؛ زمینه جهت کنترل شورش تماشاگران در فوتبال را فراهم نمود.

منابع

- Anbari, M. (۲۰۰۲). **A Study of the Causes of Violence among Football Spectators**. Tehran University Jihad Research Project. In Persian
- Arianpour Kashani, A & ., Arianpour Kashani, M. (۱۹۹۷). **Tehran Dictionary**. Tehran: Amir Kabir. (In Persian)
- Courakis, N. (۱۹۹۸). **Football violence: Not only a British problem**. *European Journal on Criminal Policy and Research*, ۳۰۲-۲۹۳, (۲) ۷
- DeMore, S. W., Fisher, J. D & ., Baron, R. M. (۱۹۸۸). **The Equity-Model as a Predictor of Vandalism Among College Students**. *Journal of Applied Social Psychology*, ۱۹-۸۰, (۱) ۱۸
- Edmonds, W. A & ., Kennedy, T. D. (۲۰۱۶). **An applied guide to research designs: Quantitative, qualitative, and mixed methods**: Sage Publications.
- Elahi, A & ., Pour-Aghaei, Z. (۲۰۰۴). **Examining the condition of the country's football stadiums in comparison with European standards**. *Harakat*, ۳۲-۲۰, ۱ In Persian
- Eskandari, H. (۲۰۱۲). **Study of factors affecting the incidence of violence from the perspective of spectators of the Tabriz Tractor Manufacturing football team in the ۲۰۱۱-۲۰۱۱ season of the Iranian Premier League**. Paper presented at the The first national conference on physical education and sports science, Tehran. (In Persian)
- Houshang, F. (۲۰۰۷). **Football, Violence and Politics**. *Mojarad*, ۳۵-۲۱, (۱۲) ۱۳ In Persian
- Jahanfar, M. (۲۰۰۲). **Violence in football is preventable**. *Social Science Monthly*, ۱ In Persian
- Janoran, P. (۱۹۶۳). **Vandalism, the Global Disease of Sabotage**: Translated by Farrokh Mahan. Mujah Daneshmand.
- Khosravi Nejad, M & ., Vosoughi, M. (۲۰۰۹). **Investigating socio-cultural factors of emotional behavior of football spectators**. *Journal of Free Social Sciences*, ۱۹-۱۲, (۲) ۱ In Persian
- Mayer, G. R., Butterworth, T., Nafpaktitis, M & ., Sulzer-Azaroff, B. (۱۹۸۳). **Preventing school vandalism and improving discipline: A three-year study**. *Journal of applied behavior analysis*, ۳۶۹-۳۵۵, (۴) ۱۲
- Mohseni Tabrizi, A. (۱۹۹۵). **A Study of Vandalism in Tehran**. University of Tehran, Institute of Social Studies and Research. (In Persian).
- Mohseni Tabrizi, A. (۲۰۰۰). **Theoretical and Experimental Foundations of Vandalism; An overview of the findings of a research**. *Social Science*, ۲۲۷-۱۹۹, (۲) ۱ In Persian
- Potthast, M., Stein, B & ., Gerling, R. (۲۰۰۸). **Automatic vandalism detection in Wikipedia**.
- Rahmat, S. S. (۲۰۰۲). **Passive Discharge of Emotion or Active Injection of Khaljan (research on fringe conflicts in football matches)**. *Social Science Letter*, ۳۶-۲۵, (۱۹)
- Rahmati, M. M. (۲۰۰۳). **Sociological study of the factors affecting violence and aggression in football**. *Journal of Sports Management*, ۱۲۸-۱۱۲, (۲۹۸) ۱۸
- Seyed Bagheri, S. M & ., Sharifian, E. (۲۰۱۷). **Identifying and prioritizing barriers to sponsorship of private companies of sport of champions**. *Research in Sport Management and Motor Behavior*, ۶۶-۵۵, (۱۳) ۱ In Persian
- Spaaij, R. (۲۰۰۶). **Aspects of hooligan violence: A reappraisal of sociological research into football hooliganism**.
- Stott, C & ., Pearson, G. (۲۰۰۶). **Football banning orders, proportionality, and public order policing**. *The Howard journal of criminal justice*, ۴۵-۲۴۱, (۳) ۴۵
- Tenenbaum, G., Stewart, E., Singer, R. N & ., Duda, J. (۱۹۹۷). **Aggression and violence in sport: An ISSP position stand**. *Sport Psychologist*, ۷-۱, ۱
- Zolaktaf, V. (۲۰۰۴). **Spectator Management and Control of Mobility in Football**. Paper presented at the International Football Conference, Tehran. (In Persian)

پښتونستان ګاونډي علوم او مطالعات فرېنډي
پرتال جامع علوم انساني